

РОЗДІЛ 11 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.23

СУЧАСНИЙ СТАН ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКРАЇНО-ЙОРДАНСЬКИХ ВІДНОСИН ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

CURRENT STATE AND INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF UKRAINE-JORDANIAN RELATIONS IN TRADE AND ECONOMIC

Альмагаріз Емад,
аспірант

*Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У статті досліджено основні передумови та фактори активізації відносин між Україною та Йорданією в контексті Близькосхідного вектору зовнішньоекономічної політики України. Визначено особливості здійснення двосторонніх відносин між Україною та Йорданією в торговельно-економічній сфері. Розкрито основний зміст окремих міжнародно-правових актів, що регулюють двосторонні торговельно-економічні відносини. Проаналізовано сучасний стан торговельно-економічних відносин між Україною та Йорданією.

Ключові слова: міжнародні відносини, торговельно-економічні відносини, Йорданія, СОТ, Близькосхідний регіон, міжнародно-правове регулювання.

В статье исследованы основные предпосылки и факторы активизации отношений между Украиной и Иорданией в контексте Ближневосточного вектора внешнеэкономической политики Украины. Определены особенности осуществления двусторонних отношений между Украиной и Иорданией в торгово-экономической сфере. Раскрыто основное содержание отдельных международно-правовых актов, регулирующих двусторонние торгово-экономические отношения. Проанализировано современное состояние торгово-экономических отношений между Украиной и Иорданией.

Ключевые слова: международные отношения, торгово-экономические отношения, Иордания, ВТО, Ближневосточный регион, международно-правовое регулирование.

The basic preconditions and factors of intensification of relations between Ukraine and Jordan in the context of Middle East foreign policy vector of Ukraine were disclosed. The features of the implementation of bilateral relations between Ukraine and Jordan in trade-economic sphere were identified. The basic content of international legal instruments governing bilateral trade and economic relations was disclosed. The current state of trade and economic relations between Ukraine and Jordan was analysed.

Key words: international relations, trade and economic relations, Jordan, WTO, Middle East region, international regulation.

Подальші євроінтеграційні процеси в Україні, тотальний розрив торговельно-економічних зв'язків з Росією та з деякими країнами СНД, вступ України в СОТ – це ті фактори, що суттєво впливають і одночасно стимулюють зовнішньоекономічну активність вітчизняних суб'єктів господарювання. Становлення України як потужної торговельної держави не можливо без пошуку нових ринків збуту для вітчизняної експортної продукції. Розширення існуючих торговельних зв'язків здебільшого вже призупинилося, оскільки двосторонні відносини України з багатьма державами досягли свого критичного рівня інтенсивності, і на сьогодні постає необхідність для пошуку нових торговельних партнерів. В цьому контексті українська зовнішня політика не відрізняється суттєвою системністю, а подекуди розширення географії експорту має фрагментарний характер, однак об'єктивним є те, що дипломатична служба України намагається шукати шляхи для поживлення двосторонніх відносин України в країнах регіонів, що не вважалися тривалий час пріоритетними або стратегічними для України. Одним із таких регіонів на сьогодні є регіон Леванту, до якого входять Ліван, Сирія та Йорданія. І хоча через нестабільність та воєнні дії в Сирії торговельні зносини з цим регіоном мають високі ризики, однак співробітництво з Йорданським Хашимітським Королівством навпаки лише інтенсифікуються.

Насправді проблематика інтенсифікації чи навіть простого розширення наявних україно-йорданських відносин торговельно-економічного характеру ніколи не була в центрі наукового дослідження. Не існує навіть системних праць з проблеми міжнародного співробітництва України та Йорданії, однак останнім часом актуальність цих від-

носи зростає, що пояснює появу нових досліджень в цій сфері, зокрема таких вчених як: Аль Газу Али Ахмед Мохаммед, В. С. Пікалов, Саед С. М. Анкаві та ін.

Метою статті є аналіз сучасного стану міжнародно-правового регулювання україно-йорданських торговельно-економічних відносин та пошук перспектив їх подальшого розвитку.

В умовах протистояння російській агресії дипломатичний корпус України переосмислив та усвідомив нову якість свого стану та свою роль в протидії агресії та розбудові величній державі Україна. Якщо раніше дипломатичний корпус представляв собою монолітний мало оперативний та надзвичайно централізований механізм реалізації приватноправових інтересів українського бізнесу за кордоном, то сьогодні він характеризується надзвичайно високим рівнем мереженої активності, ініціативності та мобільності в прийнятті рішень, а також високим рівнем комунікабельності та ефективністю зворотних зв'язків між дипломатичними представництвами та МЗС України.

Безумовно, вітчизняна зовнішня політика формується централізовано, але вона як ніколи чутлива до ініціатив з дипломатичних представництв, враховує та аналізує наявні перспективи і можливі тенденції до якісно нового розвитку двосторонніх відносин з країнами, з якими Україна вже має усталені дипломатичні, але слабкі економічні, гуманітарні, наукові зв'язки.

Говорячи про торговельно-економічні відносини України та Йорданії, слід сконцентрувати увагу на загальній перспективі та тенденціях економічного розвитку країн всього Близькосхідного регіону, що дасть змогу на під-

ставі проведеного після цього аналізу сучасного стану торговельних відносин та їх міжнародно-правового забезпечення розкрити існуючі системні проблеми та віднайти перспективи розвитку аналізованих відносин.

Слід зауважити, що переважна більшість країн Близькосхідного регіону демонструє зростання в «не-нафтовому» секторі, що забезпечується залученням державних коштів та поступовим зростанням обсягів приватного кредитування. Водночас, у зв'язку зі збереженням нестабільності в регіоні, країни-аутсайтери відчувають поглиблення кризових явищ в економіці, що призводить до зниження рівня конкурентоспроможності, зайнятості, заробітних плат, зростання споживчих цін. Нестабільна безпекова ситуація знижує туристичні потоки та іноземні інвестиції. Важливо, що зокрема йорданські бізнесмени демонструють зацікавленість і готовність співпрацювати з Україною лише за умов державних гарантій за їх капіталовкладеннями, що складно за існуючої економічної ситуації в Україні. Крім того, споживча смність внутрішніх ринків країн регіону, насамперед Лівану та Йорданії, для української продукції може скорочуватися з урахуванням очікуваного зростання залежності економік відповідних держав від зовнішнього фінансування, а також поступової втрати ними статусу провідних ре-експортерів іноземних товарів та послуг у рамках Близькосхідного регіону [3].

Не дивлячись на зусилля приватного бізнесу в контексті активізації торговельних зв'язків України у рамках Близькосхідного регіону, МЗС України поки ще не вдається створити критичну масу для «прориву» в даних відносинах. Як зазначає В. С. Пікалов, дії Уряду України в даному напрямку вважаються фрагментарними через наступні причини:

- по-перше, на нетрадиційних для вітчизняної продукції ринках українські виробники виглядають мало-ефективними на фоні конкурентів з Європи, Америки та Південно-східної Азії. Вони не проявляють серйозної ініціативи для освоєння ринків Йорданії. Українські підприємства, бажаючи грати активну роль у просуванні власної продукції до ринків країн Близького Сходу, не готові нести необхідні для цього витрати;

- українська продукція, яка постачається через посередників з третіх держав до близькосхідних країн, і зокрема до Йорданії, в основному є сировинною. Тому вважається неконкурентоздатною в країнах арабського світу;

- по-третє, за період незалежності України країни Близького Сходу не займали пріоритетного міста у зовнішньоекономічній політиці держави [4].

Однак подібні проблеми потребують вирішення, і таке вирішення МЗС України знайшло у створенні першочергово міжнародно-правової бази, до якої на сьогодні входять такі договори та угоди, укладені в рамках україно-йорданських відносин:

- Угода між Урядом України та Урядом Йорданії про торговельно-економічне співробітництво (підписана 23 квітня 2002 р., набула чинності 05 травня 2003 р.);

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Йорданського Хашимітського Королівства про взаємне сприяння та захист інвестицій (підписана 30 листопада 2005 р., набула чинності 17 квітня 2007 р.);

- Конвенція між Кабінетом Міністрів України та Урядом Йорданського Хашимітського Королівства про уникнення подвійного оподаткування і попередження податкових ухилень на доходи і капітал (підписана 30 листопада 2005 р., набула чинності 23 жовтня 2008 р. (йорданська сторона почала її виконувати 01 січня 2009 р.);

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Йорданського Хашимітського Королівства про взаємну допомогу у митних справах (підписана 30 листопада 2005 р., набула чинності 07 серпня 2010 р.);

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Йорданського Хашимітського Королівства про морське

торговельне судноплавство (підписана 30 листопада 2005 р., набула чинності 24 січня 2007 р.);

- Робоча Програма на період 2012/2013 рр. з імплементації Меморандуму про взаєморозуміння між Державним комітетом України по водному господарству та Міністерством водного господарства та іригації Йорданського Хашимітського Королівства щодо співробітництва у галузі водного господарства;

- Угода між Міністерством аграрної політики України та Міністерством сільського господарства Йорданського Хашимітського Королівства про співробітництво в галузі карантину рослин (підписана 16 квітня 2012 р., набула чинності 06 грудня 2012 р.);

- Меморандум між Міністерством аграрної політики України та Міністерством сільського господарства Йорданського Хашимітського Королівства про економічну, наукову і технічну співпрацю у сфері сільського господарства (підписаний 16 квітня 2012 р., набув чинності з дати підписання);

- Меморандум між Державним агентством України з інвестицій та розвитку та Йорданською інвестиційною радою (підписаний 16 квітня 2012 р., набув чинності 22 грудня 2012 р.).

Угода між Урядом України та Урядом Йорданії про торговельно-економічне співробітництво була підписана 23 квітня 2002 р. і набула чинності 05 травня 2003 р. З того часу Йорданія становить значний інтерес для України як перспективний ринок товарів, послуг і технологій, транспортний, транзитний, торговельно-фінансовий і туристичний центр в регіоні Близького Сходу. Королівство, завдяки своїй традиційній ролі регіонального торговельно-економічного посередника, може розглядатися як своєрідні «ворота» для просування української продукції і технологій на ринки інших арабських країн. Україна, у свою чергу, приваблює Йорданію великим промисловим та науково-технічним потенціалом, широкими транзитними можливостями, містким споживчим ринком. Географічна близькість України та Йорданії, зручність морського та повітряного сполучення, взаємодоповнюючий характер національних економік створюють об'єктивні передумови для успішної розбудови взаємовигідного торговельно-економічного співробітництва між двома країнами, яке посідає ключове місце в усьому комплексі українсько-йорданських відносин [8].

Аналіз змісту Угоди між Урядом України та Урядом Йорданії про торговельно-економічне співробітництво звертає увагу на наступні ключові аспекти реалізації цих відносин:

- по-перше, угода містить зобов'язання України та Йорданії щодо того, що обидві держави вживатимуть всіх необхідних заходів для заохочення, сприяння і розвитку економічного і торговельного співробітництва між двома державами на довгостроковій та стабільній основі;

- по-друге, встановлюється, що мита та інші збори щодо імпорту та експорту товарів з відповідних країн, застосовуватимуться на рівні не менш сприятливих ніж ті, які встановлені для будь-якої іншої країни згідно з принципами СОТ;

- по-третє, відповідно до чинного законодавства держав вони можуть дозволити тимчасовий імпорт та експорт певних видів товарів без стягнення мита, податку на додану вартість, акцизних зборів, податків на покупку або інших платежів еквівалентного характеру. До таких товарів належать: товарні зразки та рекламна продукція не для продажу відповідно до Женевської конвенції 1952 р. про сприяння імпорту товарних зразків та рекламної продукції; товари для ярмарків і комерційних виставок, що імпортуються тимчасово відповідно до законодавства держав; спеціальні контейнери та упаковка, що використовуються в міжнародній торгівлі і підлягають поверненню [10].

Важливим здобутком аналізованої Угоди є те, що нею засновано Спільну Українсько-Йорданську Комісію з тор-

Таблиця 1

Товарна структура українського експорту окремих підгруп товарів

Найменування товару	2015 рік		2016 рік	
	Вартість, млн. дол. США	у % до загального обсягу	Вартість, млн. дол. США	у % до загального обсягу
м'ясо та їстівні субпродукти	9,6	7,1	7,6	5,3
молоко та молочні продукти, яйця; мед	9,4	7,0	1,9	1,4
зернові культури	9,3	6,9	47,6	33,0
жири та олії тваринного або рослинного походження	28,1	20,7	22,1	15,3
чорні метали	66,2	48,8	57,2	39,6
Всього	135,81	100	144,52	100

Таким чином можна зробити висновок на підтвердження того, що саме співробітництво в аграрній сфері між Україною та Йорданією на сьогодні може стати тим необхідним драйвером двосторонніх відносин, який суттєво активізує і всі інші сфери відносин. На фоні загального скорочення майже всіх статей експорту з України до Йорданії, саме збільшення експорту зернових культур з 9,3 млн. дол. США у 2015 р. до 47,6 млн. дол. США у 2016 р., або понад ніж у 5 разів, створило передумови для загального збільшення величини експорту до 144,5 млн. дол. США.

Таблиця 2

Товарна структура імпорту окремих підгруп товарів з Йорданії за 2015–2016 рр. [2]

Найменування товару	2015 рік		2016 рік	
	Вартість, млн. дол. США	у % до загального обсягу	Вартість, млн. дол. США	у % до загального обсягу
овочі, коренеплоди	-	-	0,2	2,3
фармацевтична продукція	2,1	45,1	5,3	58,7
пластмаси, полімерні матеріали	0,6	14,1	0,7	8,6
вироби з чорних металів	0,6	13,0	0,3	4,2
товари, придбані в портах	0,8	18,3	1,3	15,4
Всього	4,76	100	9,06	100

Аналіз імпорту товарів з Йорданії свідчить про те, що на сьогодні Україна домінує у двосторонніх торговельно-економічних відносинах, що не може не відповідати стратегічним інтересам нашої держави. Позитивне saldo зовнішньої торгівлі, яке перевищує показник у понад +140 млн. дол. США, або фактично експорт перевищує імпорт у 140 разів, дає змогу прогнозувати певні подальші стратегічні кроки як використання Йорданії в якості реекспортера української продукції в низку інших країн регіо-

говельно-економічного співробітництва. Комісія буде засідати один раз на рік або за вимогою однієї зі сторін в Україні та Йорданії по чергово. Комісія, наділена такими повноваженнями:

- перегляд застосування Угоди та розгляд заходів, що можуть бути вжиті з метою виконання її положень;
- обговорення питань, що стосуються сприяння та розвитку торгівлі та економічних відносин між державами;
- пошук можливостей сприяння і збільшення обсягів торгівлі та економічних відносин, включаючи промислове та інвестиційне співробітництво, на основі взаємної вигоди, та визначати нові сфери такого співробітництва;
- проведення консультацій щодо проблем, які можуть виникнути в процесі розвитку економічних і торговельних відносин між країнами [10].

Не менш важливого значення, особливо останнім часом, набуває Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Йорданського Хашимітського Королівства про взаємне сприяння та захист інвестицій від 30 листопада 2005 р., відповідно до якої кожна сторона заохочує та створює сприятливі умови для інвесторів іншої сторони для здійснення інвестицій на своїй території та визнає такі інвестиції відповідно до її законодавства. З метою заохочення взаємних інвестиційних потоків, кожна зі Сторін намагатиметься інформувати іншу Сторону на запит будь-якої Сторони стосовно інвестиційних можливостей на її території. Кожна зі Сторін надає, у разі необхідності, відповідно до її законодавства, без затримки, дозволи, що вимагаються у зв'язку з діяльністю консультантів чи експертів, найнятих інвесторами іншої Сторони. Кожна Сторона забезпечує на своїй території повний захист та безпеку інвестиціям і прибуткам інвесторів іншої Сторони. Жодна Сторона не перешкоджає свавільними чи дискримінаційними заходами розвитку, управлінню, збереженню, використанню, володінню, поширенню, продажу та, якщо потрібно, ліквідації таких інвестицій. Інвестиціям та прибуткам інвесторів однієї Сторони на території іншої Сторони надаватиметься справедливе і рівне ставлення відповідно до міжнародного права [9].

Також звертають на себе увагу і такі міжнародно-правові акти як:

– Угода між Міністерством аграрної політики України та Міністерством сільського господарства Йорданського Хашимітського Королівства про співробітництво в галузі карантину рослин від 16 квітня 2012 р.;

– Меморандум між Міністерством аграрної політики України та Міністерством сільського господарства Йорданського Хашимітського Королівства про економічну, наукову і технічну співпрацю у сфері сільського господарства від 16 квітня 2012 р.

Важливість та актуальність означених міжнародно-правових документів засвідчує наявність перспектив для розвитку україно-йорданських відносин, напрямки їх інтенсифікації, які однак на сьогодні не забезпеченні достатнім рівнем обсягу експорту та імпорту.

Разом з тим слід зазначити, що завдяки цілеспрямованій та постійній роботі Посольства, наданню сприяння значній кількості українських підприємств, участі у чотирьох виставках у 2016 р. вдалося подолати тенденцію трирічного падіння українсько-йорданської торгівлі. Відповідно до даних Державної служби статистики України, у 2016 р. обсяг зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг між Україною та Йорданією склав 166,68 млн. дол. США, що на 11,98 млн. дол. США або на 7,7 % більше, ніж у 2015 р. (154,7 млн. дол. США). Загальне saldo зовнішньої торгівлі з Йорданією є позитивне і складає 145,98 млн. дол. США. У 2016 р. обсяг українського експорту товарів та послуг зріс на 9,14 млн. дол. США або на 6,2 % (порівняно з минулим роком) і становить 156,33 млн. дол. США (табл. 1 та 2). Імпорт товарів та послуг з Йорданії до України у 2016 р. також зріс на 2,84 млн. дол. США або на 37,8 % і склав 10,35 млн. дол. США [7].

ну, або розглядати Йорданію як майданчик для посилення Україною самостійно власної економічної активності на країні регіону.

В цьому контексті звертає на себе увагу точка зору В. М. Галика, який засвідчує, що важливою складовою близькосхідної політики України залишається її співпраця із впливовими регіональними організаціями [11].

В цьому контексті Йорданія є надзвичайно зручним партнером, що може перетворити її на стратегічного партнера на Близькому Сході, оскільки вона є членом таких організацій як: Ліга арабських держав, Організація ісламської конференції, Середземноморський союз, Анадирська угода (торговельно-економічний союз арабських країн, відомий як GAFTA (Greater Arab Free Trade Area)). Крім того, Йорданія запрошена до участі в Раді співробітництва арабських країн Перської затоки. Це відкриває не лише потенціальні можливості для збільшення експорту вітчизняних товарів в регіони, але й певні можливості для імпорту зокрема енергоносіїв з регіону за більш привабливими цінами.

Окремої уваги заслуговують результати дослідження, проведені С. С. М. Анкаві, який засобами комплементарного аналізу галузевого вектору експортно-імпортних операцій України з країнами Близького Сходу розділив їх за типом експорту до них з України. Йорданія потрапила до так званої групи країн «сировинного» експорту – в експорті з України до цих країн переважає сировина (зокрема залізо та сталь) для подальшого перероблення.

Автор розкриває надзвичайно актуальну проблему експорту України до всіх без винятку країн Близького Сходу, у т. ч. Йорданії, яка криється у вкрай низькому ступені обробки виготовлених в Україні промислових товарів [6].

Фактично це розкриває іншу проблему – неспроможність вітчизняного бізнесу конкурувати у секторі високотехнологічної продукції навіть на ринках країн Близького Сходу, що одночасно потребує і відповідної стратегії розвитку промисловості. Але окремо потребують активізації зусилля МЗС України з розширення експортного потенціалу шляхом інтенсифікації торговельно-економічного співробітництва.

За результатами проведеного аналізу сучасного стану міжнародно-правового регулювання торговельно-економічних відносин України та Йорданії можна стверджувати про наявність високого рівня нереалізованого потенціалу.

На сьогодні наявна досить розгалужена міжнародно-правова база двохсторонніх відносин, зокрема укладені двосторонні угоди та меморандуми в різних сферах промислового виробництва та аграрного сектору, однак реалізація таких угод засобами інтенсифікації торговельних відносин між суб'єктами господарювання обох країн є вкрай низькою. Зокрема мова йде про розширення номенклатури експорту та імпорту в двосторонніх відносинах. Крім того, вимагає зміни і сама структура експорту в бік збільшення обсягів високотехнологічної продукції, а також продукції аграрного сектору, яка має надзвичайний попит в країнах всього Близькосхідного регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аль Газу Али Ахмед Мохаммед. Экономические предпосылки сотрудничества промышленных предприятий Украины и Ближнего Востока / Аль Газу Али Ахмед Мохаммед // Економічний Вісник НТУУ «КПІ» Міжнародна Економіка. – 2010. – № 3. – С. 46–49.
2. Географическая структура внешней торговли товарами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/operativ/operativ2016/zd/ztt/ztt_r/ztt0516_r.htm
3. Зовнішньоекономічне співробітництво України : стан, перспективи розвитку, загрози та ризики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bintel.com.ua/uk/article/vneshekonom/>
4. Пікалов В. С. Сучасний стан та перспективи розвитку торгово-економічних відносин України з країнами Близького Сходу / В. С. Пікалов // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. – 2011. – № 1. – Том 24 (63). – С. 149–154.
5. Саед С. М. Анкави. Экономические основы региональных интеграционных процессов в Машрикском регионе / Саед С. М. Анкави, Н. И. Гончаренко // Вісник МСУ. Економічні науки. – 2013. – Т. XVI. – № 1-2. – С. 16–21.
6. Саед С. М. Анкаві. Міжнародне торговельно-економічне співробітництво України з державами Близького Сходу в глобальних умовах розвитку : Дис... к. е. н. за спец. : 08.00.02 / Саед С. М. Анкаві. – Х. : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, 2015.
7. Стан торговельно-економічного співробітництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jordan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-jo/trade>
8. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Йорданією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jordan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-jo/trade>
9. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Йорданського Хашимітського Королівства про взаємне сприяння та захист інвестицій від 30 листопада 2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400_010
10. Угода між Урядом України та Урядом Хашимітського Королівства Йорданія про торговельно-економічне співробітництво від 23 квітня 2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400_003
11. Галик В. М. Україна в Європі і світі : Навчальний посібник. Рекомендовано МОН / В. М. Галик. – К., 2013. – 364 с.